
Verslag werkgroep 3

Meedoen door werk; zelfstandig ondernemerschap

Voorzitter: Bert de Vroom, Universiteit Twente

Het onderwerp van deze workshop is zelfstandig ondernemerschap. Aan de hand van twee stellingen wordt ingegaan op de vraag of zelfstandig ondernemerschap gestimuleerd moet worden vanuit het beleid of juist niet. Voorzitter Bert de Vroom van de Universiteit Twente geeft een korte toelichting. Zelfstandig ondernemerschap biedt mensen de kans om betaald aan de slag te gaan. Bij tweede generatie allochtonen zie je ten opzichte van de eerste generatie een toename in het aantal zelfstandig ondernemers. Zowel de overheid als de sociale partners stimuleren zelfstandig ondernemerschap, maar ook aan gemeenten wordt een belangrijke rol toegedicht. De workshop wordt vervolgd aan de hand van twee stellingen:

1. Het ondernemerschap is een zeer kansrijke weg om integratie te bevorderen en verdient daarom een impuls vanuit beleid.
2. Het zelfstandig ondernemerschap kent belangrijke belemmeringen en beperkingen die de vraag rechtvaardigen of het stimuleren daarvan wel wenselijk is.

De eerste stelling wordt verdedigd door Joop Wikkerink werkzaam bij ROZ Twente (Regionale Organisatie Zelfstandigen) gemeente Hengelo. Bert Amelink van het RPA Twente (Regionaal Platform Arbeidszaken) verdedigt de tweede stelling.

Joop Wikkerink vertelt dat ROZ Twente voor veel Twentse gemeenten de financiële regelingen voor ondernemers uitvoert. ROZ Twente biedt informatie, advies, begeleiding en soms financiële ondersteuning aan zelfstandige ondernemers, ook aan ondernemers met relatief grote achterstand tot de arbeidsmarkt. ROZ Twente streeft naar het leveren van maatwerk. Joop Wikkerink geeft enkele cijfers. In de periode 2006 – 2007 heeft ROZ 1300 intakes gedaan, zijn 320 ondernemers gestart en zijn 350 mensen bezig met een traject naar zelfstandig ondernemerschap. Van deze laatste groep valt de helft af. Ongeveer 25% van het bestand van ROZ bestaat uit allochtonen. Dit is een schatting want het aantal wordt niet echt bijgehouden in een registratie. Naar verhouding zijn er veel allochtone mensen bezig met een traject. Dat komt door de extra

aandacht die besteed is aan voorlichting voor deze groep. Dit heeft geresulteerd in meer geïnteresseerde allochtone starters.

Joop Wikkerink gaat in op een aantal kenmerken van allochtone ondernemers. Zij maken vaak gebruik van eigen ondersteuningskanalen en hebben een eigen financieringsstructuur. Soms heeft de startende ondernemer zich onvoldoende voorbereid. Vaak heeft de allochtone ondernemer een sterke drive, een groot netwerk, veel doorzettingsvermogen en ondernemerskwaliteiten. Maar deze ondernemers hebben moeite met regels en formaliteiten. Zijn conclusie: het is niet de vraag óf er beleidsondersteuning moet komen, maar hóe deze ondersteuning eruit moet zien.

Integratie door ondernemerschap heeft meer kanten. De allochtone ondernemer is gedwongen om markt- en klantgericht te denken. Hij wordt geconfronteerd met allerlei regels en faciliteiten waarin hij zijn weg moet vinden. Het ondernemerschap doet een appèl op het eigen initiatief. Bovendien kunnen wij – overheid, instanties – iets leren van deze ondernemers. Als voorbeeld wordt genoemd de manier waarop men in netwerken is georganiseerd en de wijze van zaken doen: als het goed gaat met jou dan gaat het goed met mij.

Het ondernemerschap biedt een kans op reïntegratie, een kans om mee te doen op de arbeidsmarkt, naast de optie van arbeid in loondienst. Allochtone ondernemers hebben een voorbeeldwerking voor de mensen die nog aan de kant staan om ook hun kans te pakken op de arbeidsmarkt.

Bert Amelink van het RPA Twente vraagt zich af of het stimuleren van zelfstandig ondernemerschap vanuit de overheid wenselijk is. Beleidsmatige ondersteuning leidt namelijk tot een keurslijf waarin allochtone ondernemers zich niet thuis voelen. Er bestaat een beeld van ondernemerschap bij de overheid en daar moet iedereen in passen. Allochtone aspirant-ondernemers hebben andere verwachtingen. Een voorbeeld is het

MCC project (Multi Cultureel Centrum) in Enschede en Hengelo een aantal jaren geleden. Het doel van het project was 30 allochtone ondernemers helpen met het starten van een bedrijf. Het doel is niet gehaald, geen ondernemer is dankzij dit project een onderneming gestart. Waarom niet? Bijvoorbeeld omdat de gemeente en Kamer van Koophandel vonden dat de ondernemers zich moesten vestigen in een bepaald pand, terwijl de ondernemers zelf een veel goedkoper pand hadden gevonden. Ze vonden het aangewezen pand veel te duur. Daarnaast leiden voor allochtone ondernemers aangepaste regelingen tot conflicten. Bijvoorbeeld als allochtone ondernemers de ruimte krijgen om naar eigen inzicht een bedrijf op te zetten dan kan dat leiden tot problemen met de arbeidsinspectie, de belastingdienst, milieuverordeningen én met autochtone bedrijven die wel aan alle regels moeten voldoen. Een ander voorbeeld is een stimuleringsproject voor allochtone vrouwen die ambulante handel dreven op de markt. Dit leidde tot problemen met autochtone ondernemers omdat zij dit oneerlijke concurrentie vonden het 'meten met 2 maten' noemden.

Allochtoon ondernemerschap leidt ook niet tot integratie. Een voorbeeld daarvan is een 'Turks' winkelcentrum in Utrecht-Overvecht. Daar zitten Turkse en Marokkaanse ondernemers en het winkelcentrum wordt ook bijna uitsluitend bezocht door allochtonen. Hetzelfde zie je op het Plein 40-45 in Amsterdam. Veel allochtone ondernemers richten zich op de eigen groep.

Na de inleidingen is het tijd voor vragen en discussie.

Waar zijn de reguliere instituten (Kamer van Koophandel, belastingdienst etc.) als het gaat om ondersteuning van deze groep? Overheid moet complementair zijn. De overheid zal alleen bedrijven steunen die in potentie levensvatbaar zijn. Bij de Kamer van Koophandel is veel informatie te halen, maar deze informatie is niet toegesneden op de allochtone doelgroep. Slechts 15% van de ondernemers komt uit een ondernemersgezin waar begrippen als BTW gesneden koek zijn.

Opgemerkt wordt dat de KvK wel weet wat je moet doen, maar niet hoe je dit moet doen. In Enschede Zuid loopt het project 'Lerende wijk, een wijk om van te leren'. Daar zijn de allochtone ondernemers van Suryoye-Christelijke achtergrond. Zij willen geen geld verdienen aan de eigen gemeenschap. Die kennis moet je hebben als je hen wilt ondersteunen. Dan zorg je voor kansen voor hen in een andere wijk. Tip is: eerst praten met de mensen en dan pas beleid maken.

Is integratie het doel van zelfstandig ondernemerschap of een bijeffect? Het bevorderen van zelfstandig ondernemerschap moet je niet zondermeer als middel tot integratie neerzetten, dan kom je op een hellend vlak. Je moet uitgaan van de drive van mensen om ondernemer te willen worden. Het effect van ondernemerschap is wel deelname aan de samenleving en bevordert in die zin integratie.

Zelfstandig ondernemerschap kent ook valkuilen. Klopt het dat tweede generatie immigranten ondernemers jonger zijn dan gemiddeld en veelal uit een baanloze situatie komen? Het klopt dat de tweede generatie vaak jong is en daarmee onervaren. Bovendien is bekend dat kleine zelfstandigen vaak onder grote werkdruk werken en soms net rond het bestaansminimum functioneren. Het gevaar voor over de kop gaan en armoedeval is daardoor groot. Daarom moet in het beleid niet alleen ingezet worden op zelfstandig ondernemerschap, maar ook op alternatieven.

Ook het zzp-schap (zelfstandige zonder personeel) kwam ter sprake. Mensen hebben vaak geen keuze. Ze moeten wel zzp-er zijn om aan het werk te komen of te blijven bijvoorbeeld in de bouw. Maar ook door recente ontwikkelingen in de zorg zijn mensen min of meer gedwongen om zzp-er te worden. Financieel en qua werkomstandigheden kan dit vervelend zijn. Voor de overheid ligt hier de taak om afzakken naar armoede te bewaken. De wetenschap zou de effecten van het zzp-schap kunnen onderzoeken.

Wat houdt de microkredietregeling in? Om te beginnen geldt de regeling voor starters vanuit een uitkeringssituatie. Het gaat om nieuwe ondernemers die niet in aanmerking komen voor een bankkrediet. Bijvoorbeeld door onvoldoende zekerheden of weinig of geen eigen vermogen. De overheid heeft daarvoor een zogenaamd krediet met borgstelling in het leven geroepen. De uitvoering in deze regio is in handen van ROZ Twente die daarbij nauw samenwerkt met de Rabobank en ABN-AMRO. Starters die niet terecht kunnen bij een bank maar wel een goed ondernemingsplan hebben kunnen een lening van maximaal € 32.000,-- aanvragen via ROZ Twente. Het plan en de persoon van de ondernemer worden gescreend. Het Ministerie van Economische Zaken staat borg. Op grond van deze borg verstrekt de bank het krediet onder de gebruikelijke voorwaarden. Op deze manier kunnen starters die normaal gesproken geen lening kunnen krijgen bij een bank toch aan een startkapitaal komen.

Een signaal naar het Rijk: door deregulering is het nu mogelijk dat iedereen een bedrijf kan beginnen. Dit heeft een onbedoeld neveneffect. Dit geeft het signaal af dat iedereen kan beginnen, maar er is voor een onderneming veel kennis nodig. Hier zou wel beleid op ontwikkeld kunnen worden. Een mogelijke oplossing is dat ROC's zich niet alleen richten op beroepsonderwijs in loondienst, maar ook op zelfstandig ondernemerschap.

De Universiteit Twente zou zich kunnen richten op migrantenondernemers vanuit bedrijfskundig perspectief, maar zeker ook vanuit bestuurskundig perspectief. Er zal worden nagegaan of bestaande activiteiten gericht op ondersteuning van zelfstandig ondernemerschap ook kunnen worden uitgebreid naar het immigranten ondernemerschap.

Door een deelnemer wordt het voorbeeld gegeven van een bazaar te Amsterdam-Noord. In dit project worden vrouwen – van verschillende afkomst, ook Nederlandse –

ondersteund om een eigen onderneming te beginnen. De bazaar is toegankelijk voor iedereen en op de bazaar zijn allerlei verschillende producten en diensten te koop.

Het Pact van Hengelo is een project waar grote ondernemers, kleine nieuwe ondernemers steunen. Opgemerkt wordt dat

je niet alleen leert van goede, maar zeker ook van falende ondernemers.

Ook lange termijn onderzoek is nodig: wie overleeft en waarom? Waarom is de uitval zo groot?